

การอนุรักษ์ที่จับสัตว์น้ำ

ตามที่ไดกล่าวแลววาทที่จับสัตว์น้ำ เป็นแหล่งอาศัยของสัตว์น้ำ และเป็นแหล่งที่เป็นปัจจัยสำคัญซึ่งก่อให้เกิดอาหารแก่สัตว์น้ำควย จึงจำเป็นที่จะตองมีการอนุรักษ์ที่จับสัตว์น้ำ ควยไปกับการอนุรักษ์สัตว์น้ำควย มาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่ มีดังนี้

1. ห้ามกั้นทางเดินของสัตว์น้ำ (ม.22)

โดยปกติแล้ว สัตว์น้ำจะอยู่รวมกันเป็นฝูง มีการอพยพย้ายถิ่น หรือว่ายน้ำไปมาเพื่อหาอาหารอยู่เสมอ และในบางครั้งก็ตองการที่พักพิงเพื่อไ้เป็นแหล่งวางไข่ หรือไข่เป็นที่อาศัยสำหรับหลบหลีกศัตรู การห้ามกั้นทางเดินของสัตว์น้ำในที่จับสัตว์น้ำนี้ จึงเป็นมาตรการ เกี่ยวกับการอนุรักษ์สัตว์น้ำที่สำคัญอีกประการหนึ่ง มีองค์ประกอบดังนี้

(1) กั้นทางเดินของสัตว์น้ำ โดย

ก. ตีคั้ง วาง หรือสร้าง เขื่อน ท่ำนบ หรือ

ข. ตีคั้ง วาง หรือสร้าง รั้ว หรือเครื่องมือที่เป็นตาข่าย

หรือ เครื่องมือทำการประมงอื่น ๆ

(2) ในที่จับสัตว์น้ำ

การกั้นทางเดินของสัตว์น้ำตามมาตรานี้ มีข้อที่ควรพิจารณา

ดังนี้

ก. การกั้นอันเป็นผลมาจากการตีคั้ง วาง หรือสร้างตั้งกั้นซึ่งมีความหมายถึงลักษณะหรืออาการที่ตริงตคอยู่กับทที่ ไม่ว่าจะเป็นการตริงตคอย่างถาวรหรือชั่วคราว ก็ตาม คำว่าเขื่อน หมายถึงสิ่งทีสร้างขึ้นเพื่อตค กัก กั้น หรือระบายน้ำส่วนท่ำนบนั้น หมายถึงสิ่งทีสร้างขึ้นในทางน้ำเพื่อกันไม่ให้น้ำถ่านหรือขามตามมาตรา 4

1
 แห่งพระราชบัญญัติชลประทานหลวง 2485

ทั้งเขื่อนและท่านบมีลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือเป็นเครื่องกั้นทางเดินของ
 สัตว์น้ำ นับว่าเป็นอุปสรรคอันสำคัญสำหรับการอพยพย้ายถิ่นของสัตว์น้ำเป็นอย่างยิ่ง

ในขณะนี้เมืองไทยเรามีเขื่อนกั้นน้ำอยู่หลายแห่ง การสร้างเขื่อนแต่ละครั้ง
 ใช้งบประมาณมาก เหตุผลที่สร้างก็เพื่อควบคุมการถูกน้ำท่วม เพื่อการเกษตรกรรม
 เพื่อการประมง เพื่อปรับปรุงการเดินเรือ หรือเพื่อพลังงานไฟฟ้า ซึ่งรวมอยู่ใน
 โครงการเอนกประสงค์ ทั้งนี้โดยคำนึงถึงแต่เศรษฐกิจเพียงด้านเดียว แต่ถ้าพิจารณา
 ในแง่ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม (environment) แล้ว การสร้างเขื่อนนับว่าเป็นการ
 ทำลายสิ่งแวดล้อมโดยสิ้นเชิง ในฤดูน้ำ น้ำจะพัดพาเอาตะกอนต่าง ๆ ซึ่งเป็นอาหาร
 อันอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำ มาตกอยู่ที่บริเวณเหนือเขื่อนแห่งเดียวเท่านั้น ไม่ได้เลย
 ไปถึงบริเวณปากแม่น้ำ หรือทะเล อันจะมีผลทำให้สัตว์น้ำที่ยังมีชีวิตรอยู่ในทะเลลอย
 ตายแคลนอาหารไปด้วย สัตว์สองน้ำ เช่น กุ้งก้ามกราม มีปริมาณลดลงไปด้วย ก็จะได้
 เห็นได้ว่า ปริมาณกุ้งก้ามกรามในบริเวณเหนือเขื่อนเจ้าพระยาได้ลดปริมาณลง จังหวัด
 นครสวรรค์เคยเป็นแหล่งกุ้งก้ามกรามที่ร่อยและตัวโต บัดนี้ แทบจะไม่มีให้เห็นเลย
 การสร้างเขื่อนอัสวาน ทำให้การเคลื่อนที่ของตะกอนในแม่น้ำในลดลง การจับปลา
 หาริ่คืนทางตะวันออกของทะเลเมดิเตอร์เรเนียนถูกทำลายลงเกือบหมด สาเหตุอันนี้
 ก็คงจะเนื่องจากการขาดแคลนอาหารปลาอันเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการประมง ใน
 ทะเลสาบ Great Lake ของเขมร เคยเป็นที่จับปลาได้มากที่สุดแห่งหนึ่งของโลก

1

เสถียร วิชัยลักษณ์ พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง 2485

สำนักพิมพ์นิติเวช 2511

แต่จำนวนปลาได้ลดน้อยลงเมื่อไม่กี่ปีนี้เอง ค้วยเหตุผลที่คาดว่า เกิดจากการสร้าง
เขื่อนที่ Tonle Sap อันเป็นลำธารซึ่งมีปลาและน้ำไหลเข้าออกตามฤดูกาลได้²

นักวิชาการประมงได้เคยอนุมานไว้ว่า สัตว์น้ำจืดในบริเวณแม่น้ำลำคลอง
หนอง บึง และท้องทุ่งที่ราบลุ่มต่าง ๆ ในบริเวณโครงการเจ้าพระยา ก่อนที่จะลงมือ
สร้างเขื่อนเจ้าพระยานั้น มีผลผลิตประมาณ 100,000 ตันต่อปี ต่อมาหลังจากได้
สร้างเขื่อนเจ้าพระยาแล้ว ผลผลิตสัตว์น้ำในบริเวณดังกล่าวจะมีประมาณไม่เกิน
30,000 ตันต่อปี เท่านั้น³

นอกจากนี้ การสร้างเขื่อนยังมีผลทำให้น้ำเค็มไหลเอ่อเข้าไปในแม่น้ำ
ลำคลองต่าง ๆ ในฤดูแล้งของปีที่มีน้ำน้อย ก่อให้เกิดความเสียหายต่อพืชผลในบริ-
เวณที่ตั้งอยู่ใกล้ปากแม่น้ำเป็นอันมาก

ความจริงการนำทรัพยากรมาใช้ (Resource management) เพื่อก่อ-
ให้เกิดประโยชน์นั้น เป็นสิ่งที่ทุกประเทศและทุกคนต้องการ เป็นอย่างยิ่ง แต่หาก
การนำมาใช้โดยปราศจากการควบคุมที่ดี และใช้โดยไม่คำนึงถึงความสมดุลแห่ง
ธรรมชาติ (Balance of nature) ก็จะก่อให้เกิดประโยชน์เป็นมูลค่าในทาง
เศรษฐกิจในระยะหนึ่งเท่านั้น และจะมีโทษตามมาในภายหลัง ดังเช่นที่ในอินโดนีเซีย

² กอรคอน คอนเวย์ และ เจฟ รอม เขียน สุชาติพิทย์ อินทร แปล นิเวศน์
วิทยาและการพัฒนาทรัพยากรในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
โรงพิมพ์วรพากย์พีนิจ 2517 หน้า 21

³ อารีย์ สิทธิมงคล ผู้อำนวยการกอง กองประมงน้ำจืด กรมประมง สัมภาษณ์
มกราคม 2520

กำลังประสบปัญหาจากเขื่อนที่พวกคชได้สร้างขึ้นไว้ เป็นต้น และในที่สุดโครงการ
 เอนกประสงค์นั้น ก็จะเหลือเพียงอย่างเดียว คือการท่องเที่ยว โดยลืมนำคำว่า
 "เอนกประสงค์" ที่ใช้เหตุผลในการขอตั้งงบประมาณจากรัฐเมื่อเริ่มโครงการนี้
 เสียสิ้น

ข: การติดตั้ง วาง หรือสร้าง รั้ว เครื่องมือที่เป็นตาข่ายหรือ
 เครื่องมือทำการประมงอย่างอื่นนั้น หมายถึงเครื่องกั้นอย่างอื่นนอกจากเขื่อนและ
 ทำนบ เช่น การตั้งเดือก ข่าย อวน เป็นต้น ซึ่งกั้นทางเดินของสัตว์น้ำ ทั้งนี้ก็
 เพื่อให้สัตว์น้ำได้อพยพย้ายถิ่น หาอาหาร วางไข่ หรือเลี้ยงตัวในวัยอ่อน โดยเฉพาะ
 ในฤดูน้ำหลาก ปลาจะวางไข่ ครั้นถึงฤดูน้ำลด ผู้ที่มีที่ดินติดอยู่กับลำคลองสาธารณะ
 ก็จะกั้นทางเดินของสัตว์น้ำเพื่อจับสัตว์น้ำเพื่อประโยชน์ส่วนตัวแต่ผู้เดียว จึงได้มี
 กฎหมายเกี่ยวกับการนี้ไว้

สำหรับถ้อยคำตามวรรคนี้ ขวนให้ตีความเป็นอย่างอื่นไปได้ เช่น ในกรณีที่
 อนุญาตให้ตั้งโพงพาง เป็นต้น และโพงพางนี้ก็เป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า เป็นเครื่องมือ
 ทำการประมงประเภทเครื่องมือประจำที่ ซึ่งจะตงตั้งในร่องน้ำและกั้นทางเดิน
 ของสัตว์น้ำควย ฉะนั้น เมื่อได้รับอนุญาตตามที่ได้ประกาศเป็นที่อนุญาตแล้ว จะต้อง
 ขออนุญาตต่อเจ้าพนักงานตามมาตรา 22) อีกหรือไม่ เพราะการอนุญาตให้ตั้ง
 โพงพางในที่อนุญาตเป็นอำนาจของนายอำเภอท้องที่ ส่วนการอนุญาตให้ติดตั้ง วาง
 หรือสร้างเครื่องมือที่เป็นตาข่ายซึ่งกั้นทางเดินของสัตว์น้ำนั้น เป็นอำนาจของ
 อธิบดีกรมประมง ฉะนั้น หากตีความตามตัวอักษรแล้ว เห็นจะยังไม่รัดกุมนัก จะต้อง
 คุุเจตนากรมของกฎหมาย โดยเฉพาะหลักในการบริหาร กล่าวคือ รัฐมนตรีมีอำนาจ
 แต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ตามความในมาตรา 4 (16) และรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งการ
 ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาดำเนินการได้อยู่แล้ว นอกจากนี้ยังมีข้อชวนให้สงสัยอีกก็คือว่า

การใช้เครื่องมือทำการประมงชนิดที่เป็นตาข่าย เช่น อวนล้อม เป็นต้น กางกันทางเดินของสัตว์น้ำในบริเวณท้องทะเล จะผิดตามมาตรานี้หรือไม่ คำตอบก็คงเช่นเดียวกัน เมื่อให้อำเภอลงออกอาชญาบัตรได้แล้ว ก็มีอำนาจในทางบริหารที่จะกระทำเช่นนั้นได้โดยไม่ต้องขออนุญาตตามมาตรา 22 อีก

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายมาตรานี้แล้ว จะเห็นได้ว่าหมายถึงกันทางเดินของสัตว์น้ำซึ่งมีทางเดินจำกัด เช่น ในน่านน้ำจืด เป็นต้นว่า ในบริเวณแม่น้ำ ลำคลอง หรือลำธาร เป็นต้น กล่าวคือ ในฤดูน้ำหลาก ปลาจะอพยพย้ายถิ่นไปวางไข่ หาอาหาร และเลี้ยงตัวในวัยอ่อนในแหล่งน้ำต่าง ๆ ครั้นถึงฤดูน้ำลด ปลาก็คงจะไหลตามน้ำลงมาด้วย เพื่อป้องกันมิให้ทางกันทางเดินของสัตว์น้ำที่จะเดินทางมาสู่แหล่งน้ำสาธารณะ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง เป็นต้น จึงได้บัญญัติมาตรานี้ไว้ ฉะนั้น เจตนารมณ์ของกฎหมายมาตรานี้จึงหมายถึงที่จับสัตว์น้ำดังกล่าวมาแล้ว คงไม่รวมทั้งบริเวณทะเลซึ่งเป็นที่สาธารณะประโยชน์ด้วย เพราะถ้าจะว่ากันไปแล้ว เครื่องมือทำการประมงทุกชนิดก็เป็นการกางกันทางเดินของสัตว์น้ำทั้งสิ้น

การกระทำที่เป็นข้อยกเว้นความผิดของเรื่องนี้

อย่างไรก็ตามการกางกันที่จับสัตว์น้ำนั้น บางครั้งก็มีความจำเป็นอันสำคัญอย่างยิ่ง จำเป็นจะต้องกระทำเพื่อเกิดผลอย่างอื่น เช่น การสร้างเขื่อนเพื่อการชลประทาน หรือการกางกันเพื่อการกสิกรรม ดังนั้นก็ย่อมจะอนุญาตให้ทำได้ โดยมีเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

- ก. โดยได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือ
- ข. การกระทำเช่นว่านั้นเพื่อประโยชน์แก่การกสิกรรม ในที่ดินอันบุคคลถึงกรรมสิทธิ์ และ
- ค. ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่พนักงานเจ้าหน้าที่กำหนด เช่น

(1) บันไดปลาโจน หรือ

(2) ติดตั้งเครื่องอุปกรณอื่น ๆ เพื่อให้สัตว์น้ำว่ายขึ้นลงได้

กฎหมายเคร่งครัดเฉพาะการติดตั้ง วาง หรือสร้างสิ่งต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการกสิกรรมในที่ดินอันบุคคลถือกรรมสิทธิ์เท่านั้น หากไม่ได้ทำเพื่อประโยชน์ในการกสิกรรมแล้ว จะไม่ได้รับการยกเว้นเลย และประโยชน์ในการกสิกรรมดังกล่าวจะต้องปรากฏว่าการกสิกรรมนั้นตั้งอยู่ในที่ดินอันบุคคลถือกรรมสิทธิ์ด้วย แต่ถ้าไม่ใช่กรณีนี้แล้วก็ไม่เข้าข้อยกเว้น เช่น ก. เป็นเจ้าของที่นาซึ่งตั้งอยู่ติดกับที่สาธารณะบุกรุกเข้าไปปลูกข้าวในที่สาธารณะ และจำเป็นต้องสร้างท่อบเพื่อเก็บกักน้ำ โดยทางกันทางเดินของสัตว์น้ำไว้ในที่สาธารณะดังกล่าว ก. จะอ้างเพื่อให้พ้นผิดตามมาตรา 22 นี้ไม่ได้

ส่วนคำว่า เครื่องมือทำการประมงอื่น ๆ นั้น จะเข้าข้อยกเว้นตามมาตรา 22 นี้หรือไม่ เช่น ก. ติดเครื่องมือทำการประมง เช่น ข่าย หรืออวนตาถี่ เพื่อกันแหนหรือจอกไม่ให้เข้าไปในนาของตนจะอ้างเพื่อให้พ้นความผิดตามมาตรา 22 นี้หรือไม่ ข้อนี้เห็นว่าน่าจะอ้างไม่ได้ เพราะจอกหรือแหนนั้นใช้ไม่ได้ลำเดียวก็สามารถกันได้ ดังนั้นความจริงถ้อยคำนี้ไม่ควรจะแปลความตามตัวอักษรมากเกินไป ควรจะตีความตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

เคยมีคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ คดีหมายเลขคำที่ 105/2505 คดีหมายเลขแดงที่ 136/2506 วินิจฉัยว่าการใช้ฝือกทางกันทางเดินของสัตว์น้ำเป็นความผิดมาตรา 22

เงื่อนไขที่เจ้าพนักงานกำหนดนั้น อาจกำหนดให้ติดตั้งเครื่องอุปกรณต่าง ๆ เพื่อให้สัตว์น้ำขึ้นลงได้ เช่น บันไดปลาโจน (Fish Ladder) บันไดปลาโจนนี้เป็นวิธีการอันสำคัญต่อการอพยพของสัตว์น้ำเป็นอย่างมาก เพราะว่ามีสัตว์น้ำบางชนิดต้องว่ายทวนกระแสน้ำ เมื่อถูกทางกันเสียแล้วก็จะไปรวมอยู่ที่บริเวณใต้เขื่อน ดังจะเห็น-

ได้ว่าที่บริเวณใต้เขื่อนเจ้าพระยามีปลาชุกชุมมาก⁴ การสร้างเขื่อนเจ้าพระยาไม่ได้ทำบันไดปลาโจนไว้ นับว่าเป็นผลเสียหายแก่การอพยพของสัตว์น้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นอย่างมาก จริงอยู่เหตุผลอาจมีว่าการสร้างเขื่อนเจ้าพระยาไม่ได้กระทบกระเทือนต่อการวางไข่ของปลาชนิดใดเลย จึงไม่ต้องทำบันไดปลาโจน และค่าก่อสร้างบันไดปลาโจนนั้นก็มีความแพงมาก อาจไม่คุ้มค่างันตั้งนี้เป็นต้น แต่เราก็ต้องไม่ลืมว่าเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อมระบบนิเวศวิทยาของสัตว์น้ำเป็นอย่างยิ่ง และที่แน่นอนก็คือปริมาณของสัตว์น้ำได้ลดลงอย่างมากที่สุดคงกล่าวแล้ว เรื่องการสร้างบันไดปลาโจน หรือ Fish Way นี้ ในสหรัฐอเมริกาถือว่าเป็นมาตรการเริ่มแรกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากร⁵

2. ห้ามปลูกสร้างหรือปลูกพืชในที่จับสัตว์น้ำ (ม. 17)

ก. การปลูกสร้าง

การปลูกสร้างหมายถึงการสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้น เพื่อให้สิ่งทีสร้างขึ้นนั้นตรึงหรือติดอยู่กับที่ การปลูกสร้างนี้ไม่จำเป็นจะต้องโรงเรือน อาจเป็นกระตอมกระท่อมหรือแพก็ได้ ทั้งหมดนี้ก็เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำดังกล่าวเกิดขึ้นอันจะมีผลทำให้ที่จับสัตว์น้ำตื้นเขิน และเสื่อมสภาพไปในที่สุด

⁴ ประสิทธิ์ เอกอุรุ ประวัติของสถานีประมงจังหวัดชัยนาท รายงานประจำปี
สถานีประมงจังหวัดชัยนาท (โรเนียว) 2514

หน้า 15

⁵ Charles H. Calisor. America's natural resources N.Y. 1957 P.

มาตรา 17 พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ.2490 (เดิม)มีว่า "ห้ามมิให้บุคคลใดปลูกสร้างสิ่งใดลงไปที่รักษาพืชพันธุ์ ที่ว่าประมูด ที่อนุญาต หนอง หรือบึงอันเป็นที่สาธารณประโยชน์ หรือปลุกบัว ชาว ปอ พืชหรือพันธุ์ไม้น้ำอื่นใดตามที่จะได้มีพระราชกฤษฎีการะบุชื่อในที่เช่นนั้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ ผู้รับอนุญาตต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่รัฐมนตรีกำหนดให้" ต่อมาได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการประมง (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2496 ความว่า "ห้ามมิให้บุคคลใดปลูกสร้างสิ่งใดลงไปในที่รักษาพืชพันธุ์ ที่ว่าประมูด ที่อนุญาต ซึ่งมีชื่อที่เอกชนและที่สาธารณประโยชน์ หรือปลุกบัว ชาว ปอ หรือพืชพันธุ์ไม้น้ำตามที่ได้มีพระราชกฤษฎีการะบุชื่อในที่เช่นนั้น เว้นแต่จะได้อนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่

ผู้รับอนุญาตต้องปฏิบัติตามที่รัฐมนตรีกำหนด "

เหตุที่แก้ก็เพราะว่า คำว่า หนอง บึง นั้นเป็นที่จับสัตว์น้ำอยู่แล้ว และยังขยายคำว่า หนอง บึง อันเป็นที่สาธารณประโยชน์อีกด้วย ดูเหมือนจะเป็นการผูกมัดคำว่า "ที่สาธารณประโยชน์" เกินไป

ปัญหามีว่าการปลูกสร้างแพในแม่น้ำลำคลองต่าง ๆ เช่น แม่น้ำน่านบริเวณจังหวัดพิษณุโลก หรือในแม่น้ำสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี เป็นต้น เป็นการปลูกสร้างตามความในมาตรานี้หรือไม่ และต้องขออนุญาตต่อเจ้าพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายนี้หรือไม่ เห็นว่าการสร้างแพนั้นปลูกสร้างชนิดหนึ่ง แม้จะลอยไปมาได้ก็ต้องใช้พรวน เชือก ไม้ หรือลวด เพื่อซึ่ง รัด ถ่วง ให้ตรึงติดอยู่กับที่ไม่ให้ลอยตามน้ำ จึงนับได้ว่าเป็นการปลูกสร้างตามมาตรานี้ และจะต้องขออนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายประมงด้วย ⁶

⁶ พรบ. ภาษีโรงเรือนและที่ดิน พ.ศ.2475 มาตรา 5 บัญญัติว่า "โรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่น ๆ ให้รวมความถึงแพด้วย"(นิติเวช 2515)

ความจริงนั้น การสร้างแพในที่จับสัตว์น้ำต่าง ๆ เช่น บริเวณแม่น้ำลำคลอง เป็นต้น นับว่าเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศวิทยาของสัตว์น้ำอย่างหนึ่ง-
 เหมือนกัน นักวิชาการประมงควรจะต่องเข้ามามีบทบาทในการศึกษาและพิจารณา
 เกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างใกล้ชิดด้วย

การปลูกสร้างในแม่น้ำลำคลองนั้น พระราชบัญญัติเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456 มาตรา 78 บัญญัติไว้ว่า "ห้ามมิให้ปลูกเรือนที่ปักเสาลงเลนตามฝั่งแม่น้ำ ออกมาจากฝั่งจนเกินกว่าพอดีไม่ให้มีน้ำค้างอยู่ใต้เรือนเมื่อเวลาน้ำลงงวด"

มาตรา 17 ซึ่งแก้ไขโดยประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 50 บัญญัติว่า "ห้ามมิให้ ผู้ใดปลูกสร้างอาคารหรือสิ่งใดลงลำน้ำเข้าไปเหนือน้ำ ในน้ำ และใต้น้ำของแม่น้ำ-
 ลำคลอง บึง อ่างเก็บน้ำ ทะเลสาบ อันเป็นทางสัญจรของประชาชนหรือที่ประชาชน ใช้ประโยชน์ร่วมกัน หรือทะเลสาบในน่านน้ำไทย เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากเจ้าท่า"

มาตรา 5 วรรค 3 บัญญัติว่า "เจ้าท่า หมายความว่าอธิบดีกรมเจ้าท่า หรือผู้ที่อธิบดีกรมเจ้าท่ามอบหมาย"

ส่วนคำว่าที่อนุญาตซึ่งไม่ใช่ที่เอกชนนั้น หมายถึงที่อนุญาต ซึ่งบางครั้งตั้งอยู่ ในที่ดินอันบุคคลถือกรรมสิทธิ์ เช่น บ่อล่อสัตว์น้ำ เป็นต้น ถ้าจะทำการปลูกสร้างใน
 ที่ดินอันบุคคลถือกรรมสิทธิ์แล้ว ก็เป็นสิทธิของบุคคลที่จะทำการปลูกสร้างบนที่ดินของตน
 ได้ตามหลักแห่งแคนกรรมสิทธิ์⁸ ทั้งนี้โดยไม่ฝ่าฝืนพระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้าง

7 เสถียร วิชัยลักษณ์ พรบ. การเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456
 สำนักพิมพ์นิติเวช 2515

8 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1335

ปัญหาที่ว่า เมื่อได้มีการปลูกสร้างฝายดิน มาตรการนี้ พนักงานเจ้าหน้าที่จะมีอำนาจหรือถอนสิ่งปลูกสร้างนั้นได้หรือไม่ และเมื่อรื้อถอนไปแล้วจะทำอย่างไรกับวัตถุเหล่านั้น เพราะเมื่อพิจารณาโทษของมาตรา 17 แล้ว ฝายดินจะรับโทษปรับไม่เกิน 500 บาท หรือจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 62 ซึ่งแก้ไขโดยมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติการประมง(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2496

อำนาจในการรื้อถอนนี้แฝงอยู่ใน มาตรา 58 และมาตรา 59 แต่เป็นอำนาจของข้าหลวงประจำจังหวัด (ผู้ว่าราชการจังหวัด) กล่าวคือผู้ว่าราชการจังหวัดจะต้องออกคำสั่งรื้อถอน แต่ก็ออกคำสั่งได้เฉพาะผู้รับอนุญาตเท่านั้น บุคคลอื่น ๆ จะสั่งให้รื้อถอนสิ่งปลูกสร้างที่ได้ปลูกสร้างฝายดินนทบัญญัติในมาตรา 17 นี้ไม่ได้

เมื่ออำนาจรื้อถอนยังไม่มี อำนาจที่จะทำลายหรือจัดการอย่างอื่นเกี่ยวกับวัสดุเหล่านั้นก็ไม่มีแน่นอน

ข. การปลูกพืช

คำว่า "พืช" ตามพระราชบัญญัติกักพืช พ.ศ. 2507 หมายถึง พรรณพืชทุกชนิด และส่วนหนึ่งส่วนใดของพืช เช่น ต้น ท่อ หน่อ กิ่ง ใบ ราก หัว ดอก ลูก เมล็ด ไม่ว่าที่ไซ้ทำพันธุ์ได้ หรือตายแล้ว⁹

ฉะนั้น คำว่าพืชจึงมีความหมายกว้างมาก ความจริงนั้นพืชที่ขึ้นอยู่ในที่จับสัตว์น้ำนั้น มักจะทำให้ที่จับสัตว์น้ำเสื่อมสภาพ ต้นเหินเร็วยิ่งขึ้น โดยสกัดกั้นสิ่งแขวนลอยอยู่ในน้ำให้มีการตกตะกอนเร็วและมากขึ้น¹⁰ และยังลดปริมาณของน้ำ

⁹ ร.ก. เล่มที่ 81 ตอนที่ 27 21 มีนาคม 2507

¹⁰ ชีวพันธ์ ภูคาสุวรรณิก คร. การใช้สัตว์น้ำปราบวัชพืชน้ำ วารสารประมง เล่ม 2 ปีที่ 27 2517 หน้า 143

โดยการแทนที่น้ำและเพิ่มการระเหยของน้ำทางใบ โดยเฉพาะผักตบชวาซึ่งขึ้นแพร่พันธุ์อยู่บนผิวน้ำเป็นบริเวณกว้างมาก ปรากฏว่าจำนวนน้ำระเหยไปจากต้นผักตบชวามีมากถึง 3 เท่าของน้ำที่ระเหยจากผิวน้ำโดยตรง¹¹ นอกจากนี้รากของพืชดังกล่าวจะต้องเน่าเปื่อยและทับถมมากขึ้น แหล่งน้ำนั้นก็คือน้ำขุ่นและเสื่อมสภาพโดยเร็วยิ่งขึ้นด้วย

อย่างไรก็ตาม เพื่อป้องกันการขาดแคลนผลผลิตทางเกษตรกรรม กฎหมายจึงให้อำนาจอธิบดีกรมประมงอนุญาตได้ โดยมีเงื่อนไขที่รัฐมนตรีกำหนดไว้ เช่น ในบางปีได้เกิดการภาวะฝนแล้งทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทางราชการต้องอนุญาตให้ราษฎรปลูกข้าวในที่จับสัตว์น้ำได้

ส่วนการปลูกบัวนั้น ได้มีคำสั่งกระทรวงเกษตรราธิการ เรื่องระเบียบการอนุญาตเพาะปลูกบัวในที่จับสัตว์น้ำ ตามคำสั่งที่ 94/2490 ลงวันที่ 30 มิถุนายน 2490 ระบุไว้เป็นใจความว่า "ที่ที่จะอนุญาตให้ทำการเพาะปลูกบัวนั้นจะต้องเป็นที่ซึ่งคณะกรรมการจังหวัดพิจารณาเห็นแล้วจะไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อการจับสัตว์น้ำ และที่จับสัตว์น้ำ ไม่กีดขวางต่อการใช้น้ำในการชลประทานเป็นต้น" และเป็นที่น่าสังเกตว่าระเบียบดังกล่าวมิได้กำหนดให้ผู้รับอนุญาตปลูกบัวในที่จับสัตว์น้ำที่อนุญาตไว้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ โดยให้นักวิชาการประมงเข้าไปทำการควบคุมอย่างใกล้ชิด แต่เข้าใจว่าในขณะนั้นกรมประมงกำลังขาดแคลนนักวิชาการ เพียงแต่ระบุไว้ในข้อ 9 ว่า "หากทางราชการประสงค์จะให้ผู้รับอนุญาตปรับปรุงที่จับสัตว์น้ำ ก็อนุญาตโดยไม่ต้องว่าประมูด แต่ต้องให้กระทรวงเกษตรอนุมัติเสียก่อน"

¹¹ กอร์ดอน คอนเวย์ และ เจฟ รอม เขียน สุคาทิพย์ อินทร แผลด นิเวศน์วิทยาและการพัฒนาทรัพยากรในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โรงพิมพ์วราภัยพิณิจ 2517 หน้า 21

ในขณะนี้ ปรากฏว่ามีผู้ลักลอบปลุกบัวในที่จับสัตว์น้ำเป็นจำนวนมาก เจ้าหน้าที่ไม่สามารถดูแลได้ทั่วถึง จับผู้ต้องหาไม่ได้ คงพบแต่บัวขึ้นอยู่เต็มในที่จับสัตว์น้ำ ครั้นจะทำลายบัวก็ไม่มีอำนาจทำได้ การแก้ไขในเรื่องนี้ก็คือทางราชการจะต้องประกาศเป็นใบอนุญาตให้รัศกุ่มเสียให้ถูกต้องตามกฎหมาย โดยให้นักวิชาการประมงเข้าไปควบคุมอย่างใกล้ชิด และติดตามศึกษาถึงผลได้ผลเสีย พร้อมทั้งกำหนดมาตรการที่เหมาะสมและรัดกุม เป็นต้นว่ากำหนดให้ผู้รับอนุญาตขุดลอกที่จับสัตว์น้ำทุกปีเป็นต้นดังนี้ ที่จับสัตว์น้ำก็จะไม่เสื่อมสภาพและผลิตผลทางเกษตรก็จะเพิ่มขึ้นด้วย

สำหรับพันธุ์ไม้น้ำนั้นจะต้องออกพระราชกฤษฎีการะบุไว้ แต่ขณะนี้ยังไม่มีพระราชกฤษฎีการะบุไว้ ปัญหาที่ว่าการปลุกผักบุ้ง หรือผักกะเจตน์ในที่สาธารณประโยชน์ จะมีความผิดตามมาตรานี้หรือไม่ เห็นว่าผักบุ้งก็คื ผักกะเจตน์ก็เป็นพันธุ์ไม้น้ำชนิดหนึ่ง เมื่อยังไม่มีการออกพระราชกฤษฎีกากำหนดขึ้น จึงน่าจะไม่เป็นความผิดตามมาตรานี้ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 929/2508 วินิจฉัยว่า "จำเลยปลุกผักบุ้งไว้ในลำคลองสาธารณะ ตรงหน้าที่ดินและบ้านเรือนของจำเลยก่อน โจทก์ได้รับประทานบัตรให้เป็นผู้มีสิทธิทำการประมงในลำคลอง ในภายหลังโจทก์ขัดข้องในการทำการประมงเพราะแพผักบุ้งของจำเลย ทางกรมจึงอนุญาตให้จำเลยเทียบแพผักบุ้งได้เฉพาะตามเขตหน้าบ้านเท่านั้น แต่แพผักบุ้งของจำเลยยาวเกินกว่าเขตหน้าบ้านเช่นนั้น ส่วนที่เกินไปนั้น เมื่อจำเลยไม่ฟังและโจทก์ได้รับความเสียหายเพราะการกระทำของจำเลยยอมเป็นการละเมิด ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้โจทก์" เป็นที่น่าเสียดายว่า คดีนี้เป็นคดีละเมิด ไม่ได้เป็นคดีตามกฎหมายประมง มิฉะนั้นแล้วคงจะได้เกิดแนวความคิดเพิ่มขึ้นอีก

ส่วนในกรณีที่ผู้รับอนุญาตต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดนั้น ขณะนี้ยังไม่มีข้อกำหนดเกี่ยวกับเรื่องนี้แต่อย่างใดเลย

3. ห้ามวิดน้ำ (ม.18)

การห้ามวิดน้ำนี้ได้มีปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ.2490 เดิม ความว่า "ห้ามมิให้บุคคลใดวิดน้ำในที่รักษาพืชพันธุ์ ที่ว่าประมุล ที่อนุญาต ทนง หรือ บึง อันเป็นที่สาธารณประโยชน์ หรือบ่อลอสัตว์น้ำ หรือทำให้น้ำในที่จับสัตว์น้ำเช่นว่านั้นแห้งหรือลดน้อยลง เพื่อทำการประมงเว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่

ผู้รับอนุญาตต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่พนักงานเจ้าหน้าที่กำหนดให้"

ต่อมาได้แก้ไขมาตรานี้ โดยมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติการประมง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2496 ความว่า "มาตรา 15 ห้ามมิให้บุคคลใดวิดน้ำในที่รักษา-พืชพันธุ์ ที่ว่าประมุลที่อนุญาตซึ่งมีไซที่เอกชน และที่สาธารณประโยชน์ หรือบ่อลอสัตว์น้ำ หรือทำให้น้ำในที่จับสัตว์น้ำ เช่นว่านั้นแห้งหรือลดน้อยลงเพื่อทำการประมง เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่

ผู้รับอนุญาตจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่พนักงานเจ้าหน้าที่กำหนด"

เหตุผลที่แก้ไขก็เช่นเดียวกับมาตรา 17

การห้ามวิดน้ำเพื่อทำการประมงเป็นการอนุรักษ์ที่จับสัตว์น้ำอันเป็นที่อาศัยของสัตว์น้ำ เพราะหากไม่มีที่จับสัตว์น้ำแล้ว สัตว์น้ำก็ไม่สามารถจะอยู่ได้ ฉะนั้นกฎหมายจึงกำหนดมาตรการเกี่ยวกับการวิดน้ำไว้ หากปล่อยให้ทุกคนทำได้โดยเสรีแล้ว ก็จะทำให้ที่จับสัตว์น้ำกันจนไม่มีเหลือไว้สำหรับเป็นแหล่งอาศัยของสัตว์น้ำต่อไป

องค์ประกอบของมาตรานี้มีดังนี้

- (1) วิดน้ำหรือทำให้น้ำแห้งหรือลดน้อยลง
- (2) เพื่อทำการประมง

(3) ในที่จับสัตว์น้ำ

การวัด หมายถึงอาการที่แสดงถึงการคัดออก หรือนำออกจากที่หนึ่งไปยังที่หนึ่ง ด้วยภาชนะหรือด้วยอุปกรณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น โขงโลง เครื่องถูกระหัด หรือเครื่องสูบน้ำ เป็นต้น รวมทั้งการกระทำการใด ๆ ที่มีผลให้น้ำไหลไปเองด้วย

เพื่อตัดปัญหาอันเกิดจากคำว่า "วัด" จึงใช้คำว่า "ทำให้น้ำในที่จับสัตว์น้ำแห้งหรือลดน้อยลง" "จริงอยู่ การวัดน้ำนั้นอาจไม่ถึงกับแห้ง เพราะปัญหาจะถามมาอีกว่า คำว่า "แห้ง" มีความหมายเพียงใด จะต้องแห้งเช่นเกี่ยวกับการตากแคคจนแห้งหรือไม่ หรือว่าแห้งชนิดพอน้ำยังอยู่บ้าง และในที่สุดก็จะถกเถียงกันไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้น จึงบัญญัติคำว่า "หรือน้อยลง" โดยมุ่งถึงผลของการวัดน้ำนั้นที่จะทำให้น้ำลดน้อยลง แม้จะไม่ถึงกับแห้ง เพราะเป็นที่ทราบกันดีว่าการวัดน้ำเพื่อจับปลา นั้น จำเป็นต้องให้น้ำแห้งซอกก็จับปลาได้ การห้ามวัดน้ำนี้มีมาตั้งแต่เดิม เช่น พระราชบัญญัติรักษาคล่องประปา พ.ศ. 2456 มาตรา 8 บัญญัติว่า "ฯลฯ ... 4 ห้ามมิให้บุคคลหนึ่งผู้ใดวัดน้ำในคล่องด้วยเครื่องมือต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ เครื่องสูบน้ำ เครื่องระหัด แครง หรือโขงโลง หรือเครื่องมืออื่น ๆ ที่คล้ายกันเป็นอันขาด การตักน้ำใช้บริโภคอนุญาตให้ตักได้ แต่ภาชนะที่จะนำมาตักนั้นต้องเป็นภาชนะที่สะอาด"¹³ แต่ตามพระราชบัญญัติดังกล่าวมุ่งถึงการรักษาคล่องส่งน้ำประปามากกว่าที่จะห้ามวัดน้ำเพื่อทำการประมง

¹² โขงโลง คือ เครื่องมือวัดน้ำชนิดหนึ่งซึ่งใช้วัดน้ำ โดยใช้แรงของมนุษย์เข้าช่วย

¹³ เสถียร วิชัยลักษณ์ รวบรวม พรบ.รักษาคล่อง ร.ศ. 121 สำนักพิมพ์-

วัตถุประสงค์ของการวิดน้ำก็ต้องเพื่อทำการประมงตามมาตรา 4 (2) เท่านั้น ถ้าหากการวิดน้ำ หรือการทำให้น้ำแห้งหรือลดคน้อยลงนั้น ได้กระทำเพื่อประโยชน์อย่างอื่น เช่น เพื่อการกสิกรรม เพื่อการใช้น้ำทำนา เป็นต้น ทั้งนี้ก็ไม่มีผลตามมาตรานี้ ฉะนั้น มาตราที่จึงต้องนำเจตนามาตรา 59 แห่งประมวลกฎหมายอาญามาพิจารณาถึงการวิดน้ำว่าผู้วิดมีความประสงค์ต่อผลหรือยอมเสี่ยงเห็นผลในการทำการประมงด้วยหรือไม่

"ที่จับสัตว์น้ำ" ก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่จะทำให้การกระทำดังกล่าวเป็นความผิดหรือไม่ กล่าวคือถ้าได้มีการวิดน้ำหรือทำให้น้ำแห้งหรือลดคน้อยลงในที่ซึ่งบุคคลมีกรรมสิทธิ์ (ไม่ใช่ที่จับสัตว์น้ำ) ก็ไม่มีผลตามมาตรานี้เช่นกัน

การวิดบ่อล่อสัตว์น้ำ การวิดน้ำในบ่อล่อสัตว์น้ำได้มีกฎกระทรวงฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2490) ระบุไว้เป็นใจความดังนี้

ก. ต้องขออนุญาตต่อนายอำเภอท้องที่ ไม่ว่าจะล่อสัตว์น้ำนั้นจะอยู่ในที่ดินอันบุคคลถือกรรมสิทธิ์ หรืออยู่ในที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน (คำขอ 4)

ข. การวิดน้ำ หรือทำให้น้ำในบ่อแห้งหรือลดคน้อยลง เพื่อทำการประมง พนักงานเจ้าหน้าที่จะกำหนดให้ทำได้ไม่เกิน 2 ครั้ง ต่อหนึ่งปี แต่ถ่าบ่อน้ำเป็นบ่อล่อสัตว์น้ำได้ ผู้รับอนุญาตจะทำการวิดน้ำหรือทำให้น้ำในบ่อแห้งหรือลดคน้อยลง เพื่อทำการประมงได้มากกว่าสองครั้ง

กรมประมงได้มีหนังสือที่ นว. 832/2490 ลว. 16 พค. 2590 กำหนดให้ผู้รับอนุญาตยื่นคำขอ 3 และคำขอ 4 พร้อมกัน การอนุญาตให้วิดน้ำโดยไม่ต้องเสียเงินอากรใช้แบบอนุญาต 4 ส่วนการอนุญาตให้ทำการประมงที่ต้องมีการเก็บอากรค่าที่อนุญาตใช้แบบอนุญาต 3 ซึ่งปกติต้องเสียเงินอากรตารางเมตรละ 25 สตางค์

ได้มีคำพิพากษาฎีกาที่ 292/2508 วินิจฉัยไว้ว่า "การริบข้อล่อสืตว์น้ำอันเป็นความผิดตาม พรบ. การประมง พ.ศ. 2490 มาตรา 18 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการประมง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2496 มาตรา 4 นั้น ต้องได้ความว่าเป็นข้อล่อสืตว์น้ำจากที่จับสืตว์น้ำ ดังที่กฎกระทรวงฉบับที่ 6 พ.ศ. 2490 ว่าด้วยข้อล่อสืตว์น้ำออกตามความในพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 ข้อ 1 กำหนดไว้สำหรับหนองก็เฉพาะหนองสาธารณะจึงเป็นที่จับสืตว์น้ำ ตามพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 มาตรา 4 (5) เมื่อข้อเท็จจริงยุติว่าหนองที่พิพาทไม่ใช่หนองสาธารณะก็ไม่ใช่ที่จับสืตว์น้ำ ข้อล่อปลาของจำเลยในหนองดังกล่าวจึงถือไม่ได้ว่าเป็นข้อล่อสืตว์น้ำ ดังนั้นจำเลยริบน้ำทำการประมงในบ่อของจำเลยจึงเอาความผิดจำเลยไม่ได้"

ปัญหาที่ว่า คำพิพากษาฎีกาฉบับนี้ขัดกับกฎกระทรวง (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2490 ข้อ 4 ที่ว่า "ผู้ใดประสงค์จะทำการประมงในบ่อล่อสืตว์น้ำด้วยวิธีริบน้ำหรือทำให้น้ำในบ่อแห้งหรือลดน้อยลง ไม่ว่าจะล่อสืตว์น้ำนั้นจะอยู่ในที่ดินอันบุคคลถือกรรมสิทธิ์หรืออยู่ในที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ต้องยื่นคำขอตามแบบพิมพ์ (คำขอ 4) ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ณ ที่ว่าการอำเภอท้องที่" ซึ่งหมายความว่าถึงต้องขออนุญาตต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ก่อน ถ้าฝ่าฝืนก็ถือว่าฝ่าฝืน ม. 18 ด้วย แต่ปรากฏตามข้อเท็จจริงในคดีนี้ว่า จำเลยมิได้ล่อสืตว์น้ำจากที่จับสืตว์น้ำ คือพึ่งไม่ได้ว่าหนองน้ำที่จำเลยได้ขุดบ่อนั้นได้ล่อสืตว์น้ำจากที่จับสืตว์น้ำ จึงไม่ขัดกับกฎกระทรวงดังกล่าวแต่อย่างใด แต่คำพิพากษาฎีกาฉบับนี้ใช้คำว่า "ก็เฉพาะหนองสาธารณะจึงเป็นที่จับสืตว์น้ำตามพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 มาตรา 4 (5)" นั้น ด้วยความเคารพต่อศาลฎีกา เห็นว่าน่าจะไม่ถูกต้องตามเจตนารมณ์ของกฎหมายนี้

เงื่อนไขต่าง ๆ ที่พนักงานเจ้าหน้าที่กำหนดนั้นก็ให้อยู่ในดุลยพินิจของพนักงานเจ้าหน้าที่ เช่น ห้ามริบจนวนน้ำแห้งชอค หรือถ้ระบายน้ำไปท่วมที่ดินของเอกชนจนเกิด

ความเสียหายอื่น จะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเสียหายแก่เจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินนั้น
เป็นต้น

๙ 4. ห้ามแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่จับสัตว์น้ำ (ม. 21)

การห้ามแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่จับสัตว์น้ำนั้น เป็นมาตรการที่มีขึ้นเพื่อป้องกันการบุกรุกที่จับสัตว์น้ำอันเป็นที่อาศัยของสัตว์น้ำ มีองค์ประกอบดังนี้

- (1) แก้ไขเปลี่ยนแปลงให้ผิดจากสภาพเดิม
- (2) ที่จับสัตว์น้ำซึ่งไม่อยู่ในที่ดินอันบุคคลถือกรรมสิทธิ์

การแก้ไขเปลี่ยนแปลงนี้หมายถึงการกระทำต่าง ๆ ที่มีผลให้ที่จับสัตว์น้ำผิดไปจากสภาพเดิม เช่น ขุดทางน้ำเพื่อให้น้ำเปลี่ยนทางเดิน ถมดินลงในที่จับสัตว์น้ำ โลกกลม เกือบดิน ขุดลอก รวมทั้งกุดทรายในแม่น้ำต่าง ๆ ที่กำลังมีปัญหาในขณะนี้ด้วย แต่เป็นที่น่าแปลกใจว่า การกุดทรายในแม่น้ำต่าง ๆ ดังกล่าวนี้นี้ไม่ได้ขออนุญาตจากกรมประมงตามกฎหมายที่มีอยู่ในมาตรานี้แต่อย่างใดเลย

จังหวัดต่าง ๆ เคยขออนุญาตกรมประมงใช้ที่จับสัตว์น้ำซึ่งกำลังจะเสื่อมสภาพเพื่อใช้เป็นี่สร้างสถานที่ราชการ เช่น โรงเรียน หรือตัดถนนผ่านที่จับสัตว์น้ำ ดังกล่าว กรมประมงเคยอนุญาตให้กระทำการดังกล่าวมาแล้ว หรือในกรณีที่เกิดทรายซึ่งมีทรายที่มีคุณภาพดีซึ่งใช้สำหรับโรงงานอุตสาหกรรมทำแก้วได้ กรมประมงก็ได้เคยอนุญาต โดยพิจารณาเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนั้น ไม่ได้ก่อให้เกิดผลกระทบกระเทือนแก่สภาวะแวดล้อมของสัตว์น้ำมากนัก

การขุดร่องน้ำให้ลึกมากขึ้นก็ดี การขุดลอกหนองบึงต่าง ๆ ให้ลึกลงก็ดี แม้จะเป็นการกระทำด้วยเจตนาดีก็ตาม หากตีความเคร่งครัดตามแล้วก็เป็นความผิดตามมาตรานี้เว้นแต่จะได้รับการอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่เสียก่อน ที่กฎหมาย-

บัญญัติไว้เช่นนี้ ก็เพื่อกำหนดหน้าที่จับสัตว์น้ำซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ โดยให้นัก -
วิชาการประมงเข้าไปมีส่วนในการบริหารที่จับสัตว์น้ำด้วย แต่ในทางปฏิบัติแล้ว มักจะ
ไม่ได้พิจารณาถึงเรื่องนี้เท่าใดนัก

ตามพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456 ได้บัญญัติไว้ว่า
"มาตรา 120 ให้เจ้าท่ามีหน้าที่ดูแลรักษาและขุดลอกร่องน้ำทางเดินเรือ แม่น้ำ
ลำคลอง และทะเลภายในน่านน้ำไทย

ห้ามมิให้ผู้ใดขุดลอก แกะไข เปลี่ยนแปลง ร่องน้ำทางเดินเรือในแม่น้ำ ลำ-
คลองหรือทะเลภายในน่านน้ำไทย เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากเจ้าท่า ผู้ใดฝ่าฝืน ต้อง
ระวางโทษปรับไม่เกินสองพันบาท และเจ้าท่ามีอำนาจสั่งให้หยุดกระทำการดังกล่าว"

การขุดแรมบวมและในทะเลก็เป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่จับสัตว์น้ำอย่างหนึ่ง
เหมือนกัน เพราะจะต้องมีการพังทลายของดินที่ขุดหาแร่ และทำให้เกิดตะกอน หรือที่
เรียกว่า "หางแร่" ทั้บถมตามชายฝั่งทะเล ทำให้ชายทะเลที่เป็นแหล่งจับสัตว์น้ำต้อง
เสียไปด้วย หางแรมยังทำให้กลุ่มปะการังเสียหายเพราะถูกหางแร่ทั้บถม สัตว์น้ำหน้า-
ดิน ซึ่งเป็นอาหารของสัตว์น้ำหลายชนิด ต้องได้รับผลกระทบกระเทือนโดยที่ถูกหางแร่
ทั้บถมลงไป นอกจากนี้ ตะกอนยังมีผลกระทบตอปลาโดยตรง เช่น ตะกอนอาจจะมีผล
ทำให้เขาไปอุดตันของเหงือก ทำให้ปลาแลกเปลี่ยนออกซิเจนกับน้ำได้ไม่เพียงพอ¹⁴
ฉะนั้น เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติของมาตรานี้แล้ว จะเห็นได้ว่า การขุดแรมในทะเล
และบริเวณชายฝั่งทะเลที่นำท่วมถึงนั้น น่าจะต้องขออนุญาตตอพนักงานเจ้าหน้าที่

14 เปี่ยมศักดิ์ เมนะเศวต คร. บัญญัติภาวะในทะเลชายฝั่งของไทย
ชาวประมง ปีที่ 3 ฉบับที่ 10 2520 หน้า 32

ฝ่ายประมงด้วย ทั้งนี้ เพื่อเปิดโอกาสให้นักวิชาการฝ่ายประมงได้เข้าไปมีบทบาทเกี่ยวกับเรื่องนี้และติดตามศึกษาอย่างใกล้ชิด

แต่ในทางปฏิบัตินั้น ได้มีพระราชบัญญัติแรม พ.ศ. 2510¹⁵ มาตรา 43 บัญญัติว่า "ห้ามมิให้ผู้ใดทำเหมืองในที่ใดไม่ว่าที่ซึ่งทำเหมืองนั้นจะเป็นสิทธิของบุคคลใดหรือไม่ เว้นแต่จะได้รับประทานบัตรหรือใบอนุญาตทำเหมืองชั่วคราว"

มาตรา 45 บัญญัติว่า "การออกประทานบัตรทำเหมืองในทะเล-รัฐมนตรีมีอำนาจกำหนดเขตเหมืองแร่ให้แก่ผู้ขอแต่ละบุคคลได้ไม่เกินห้าหมื่นไร่"

มาตรา 54 วรรคแรกบัญญัติว่า "รัฐมนตรี เป็นผู้ออกประทานบัตร"

ฉะนั้น เมื่อพิจารณาถึงบทบัญญัติดังกล่าวแล้ว นักวิชาการประมงจึงไม่ได้เข้าไปมีส่วนในการดำเนินการ เกี่ยวกับการศึกษาสภาวะแวดล้อมทางการประมงในส่วนที่เกี่ยวกับการทำเหมืองแร่ตามอำนาจที่มีอยู่ตามกฎหมายประมงเลย

ส่วนพระราชบัญญัติปิโตรเลียม 2514¹⁶ วรรคแรกบัญญัติถึงการสำรวจหรือผลิตปิโตรเลียมไว้ในมาตรา 23 ว่า "ปิโตรเลียมเป็นของรัฐ ผู้ใดสำรวจหรือผลิตปิโตรเลียมในที่ใด ไม่ว่าที่นั้นเป็นของตนเองหรือของผู้อื่น ต้องได้รับสัมปทาน"

มาตรา 22 บัญญัติว่า "รัฐมนตรีโดยอนุเมตติคณะรัฐมนตรีมีอำนาจ

(1) ให้สัมปทานตาม มาตรา 23

ฯลฯ"

¹⁵ รก. เล่ม 84 ตอนที่ 129 (ฉบับพิเศษ) 31 ธันวาคม 2510

รก. เล่ม 88 ตอนที่ 43 (ฉบับพิเศษ) 22 เมษายน 2514

มาตรา 15 วรรคแรกบัญญัติว่า "ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า "คณะกรรมการปิโตรเลียม" ประกอบด้วยปลัดกระทรวงการพัฒนาการแห่งชาติ เป็นประธานกรรมการ อธิบดีกรมทรัพยากรธรณี อธิบดีกรมที่ดิน อธิบดีกรมประมง อธิบดีกรมป่าไม้ อธิบดีกรมสรรพากร ผู้แทนกระทรวงกลาโหม ผู้แทนกระทรวงการคลัง ผู้แทนกระทรวงอุตสาหกรรม และบุคคลคณะหนึ่งซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งขึ้นอีกไม่เกินหกคน เป็นกรรมการ"

มาตรา 16 วรรคแรกบัญญัติว่า ให้คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ และให้มีหน้าที่ให้คำปรึกษา คำแนะนำ และความเห็นแก่รัฐมนตรีในเรื่องดังนี้

(1) การให้สัมปทาน

ฯลฯ"

ทั้งหมดนี้แสดงว่าอำนาจต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดใช้ทรัพยากรสัตว์น้ำและทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้องกับสัตว์น้ำนั้น ได้แยกย้ายกระจัดกระจายกันอยู่ตามหน่วยงานต่าง ๆ สุดแต่กฎหมายจะบัญญัติให้อยู่ในอำนาจหน้าที่ของกระทรวง ทบวง กรม ใด

5. ห้ามใช้วัตถุระเบิดในที่จับสัตว์น้ำ (ม.20)

ตามพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 เดิม มีความว่า "ห้ามมิให้บุคคลใดใช้วัตถุระเบิดในที่จับสัตว์น้ำ เว้นแต่ในกรณีที่ทำเพื่อประโยชน์ในทางวิทยาศาสตร์ และได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรี"

ผู้รับอนุญาตต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่รัฐมนตรีกำหนดให้"

ต่อมาได้มีประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 105 แก้ไขข้อความและให้ใช้ข้อความดังต่อไปนี้แทน "มาตรา 20 ห้ามมิให้บุคคลใดใช้กระแสไฟฟ้าทำการประมงในที่-

จับสัตว์น้ำ หรือใช้วัตถุระเบิดในที่จับสัตว์น้ำไม่ว่าในกรณีใด ๆ เว้นแต่เพื่อประโยชน์ของทางราชการ หรือได้รับอนุญาตจากอธิบดี"

คำว่า "วัตถุระเบิด" นั้น ได้มีพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 บัญญัติไว้ในมาตรา 4 (3) ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียม อาวุธปืน (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2501¹⁷ ความว่า "วัตถุระเบิด คือวัตถุที่สามารถส่งกำลังอัดอย่างแรงต่อสิ่งห่อหุ้มโดยฉับพลันในเมื่อระเบิดขึ้น โดยมีสิ่งเหมาะสมทำให้เกิดกำลังคัน หรือโดยการสลายตัวของวัตถุระเบิดนั้น ทำให้มีแรงทำลายหรือแรงประหารกับหมายความรวมตลอดถึงเชื้อประทัดต่าง ๆ หรือวัตถุอื่นอันใดอันมีสภาพคล้ายคลึงกัน ซึ่งใช้หรือทำขึ้น เพื่อให้เกิดการระเบิดซึ่งรัฐมนตรีจะได้ประกาศระบุไว้ในราชกิจจานุเบกษา"

"มาตรา 38 ห้ามมิให้ผู้ใดทำ ซ้อ มี ไซ้ สิ่ง นำเข้า ค่า หรือจำหน่าย ค้ายประการใด ๆ ซึ่งวัตถุระเบิด เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากนายทะเบียนท้องที่ นายทะเบียนจะออกใบอนุญาตได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรี"

"มาตรา 74 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 38 มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ยี่สิบปี หรือปรับไม่เกินสามหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ"

การใช้วัตถุระเบิดในที่จับสัตว์น้ำนี้ไม่มีปรากฏอยู่ใน พ.ร.บ. อากาศน้ำ ร.ศ. 120 แต่ได้มีกฎหมายข้อ 23 (3) ออกตามความในมาตรา 13

ลงวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2456 ความว่า "ห้ามมิให้ใช้ของระเบิดในที่จับสัตว์น้ำแห่งใด¹⁸
 ฉะนั้น การใช้วัตถุระเบิดในที่จับสัตว์น้ำคงจะได้เริ่มมีขึ้นตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ.
 2456 แล้ว

การใช้วัตถุระเบิดในที่จับสัตว์น้ำเพื่อจับสัตว์น้ำนั้น เป็นการทำลายพันธุ์สัตว์-
 น้ำอย่างร้ายแรง เป็นการลงทุนที่ไม่คุ้มค่า นับว่าเป็นการกระทำที่เห็นแก่ตัวอย่างน่า
 ละอายที่สุด แรงระเบิดจะทำให้สัตว์น้ำที่อยู่รอบ ๆ รัศมีของการระเบิดได้รับอันตราย
 ไปหมดทุกชนิดไม่ว่าจะอยู่ในสภาพที่เป็นไข่หรือปลาที่วัยอ่อน หรือกำลังมีไข่ รวมทั้ง
 สัตว์น้ำที่มีมนุษย์ไม่สามารถจะบริโภคได้แต่เป็นอาหารของสัตว์น้ำด้วย ส่วนปะการัง
 ซึ่งสัตว์น้ำได้ใช้เป็นที่อาศัยวางไข่หรือหลบหลีกศัตรูก็จะถูกแรงระเบิดพังทลายไปด้วย
 เช่นกัน จำนวนสัตว์น้ำที่แตกเหล่าอันเกิดจากแรงระเบิด ซึ่งไม่ควรแก่การบริโภคนั้น
 ก็จะมีปริมาณไม่น้อยไปกว่าสัตว์น้ำที่ถูกทำลายโดยแรงระเบิด แต่อยู่ไกลจากรัศมีของ
 แรงระเบิดซึ่งสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ ทั้งสัตว์น้ำก็จะหนีจากแหล่งที่ถูกระเบิดนั้น
 ไปหาที่อื่นที่เหมาะสม เพราะสถานที่ดังกล่าวไม่ควรแก่การใช้เป็นที่อยู่อาศัยอีกต่อไป
 นอกจากนี้ ผู้ที่ใช้วัตถุระเบิดก็จะเลือกเก็บแต่สัตว์น้ำที่มีลักษณะดี ๆ เพื่อนำออกขายสู่
 ทองตลาด และปล่อยสัตว์น้ำซึ่งมีสภาพเหลวแหลกเพราะแรงระเบิดนั้นทิ้งนำไป นับว่า
 เป็นการทำลายเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างยิ่ง การใช้วัตถุระเบิดดังกล่าวนี้
 นอกจากจะเป็นความผิดตามกฎหมายประมงแล้ว ยังมีความผิดตามกฎหมายอาชญากรรม
 อีกด้วย ส่วนในประเทศมาเลเซียนั้น ผู้ที่มีระเบิดไว้ในความครอบครองนั้นมีโทษถึง
 ประหารชีวิต¹⁹ นอกจากนี้แล้วยังปรากฏว่า แม้ชาวประมงด้วยกันเองก็ตั้งข้อ-

¹⁸ รก. เล่ม 30 หน้า 499 29 มีนาคม 2456

¹⁹ กฎหมายความมั่นคงภายในของมาเลเซีย มาตรา 57 (พ.ร.บ.ฉบับที่ 82)

รังเกียจผู้ที่ใช้วัตุกระเบิดจับสัตว์น้ำ เพราะชาวประมงพากันเชื่อว่า ณ บริเวณใดก็ตาม ถ้าได้มีการใช้วัตุกระเบิดจับสัตว์น้ำแล้ว บริเวณนั้นจะไม่มีสัตว์น้ำอยู่อาศัยให้จับอีกต่อไป จึงพากันรังเกียจผู้ที่กระทำการดังกล่าวมานี้ และไม่ยอมคบค้าสมาคมด้วย ทำให้ไปถึงความจริงที่ว่า ไม่วามนุษย์หรือสัตว์ ถ้าที่ใดไม่มีความสุขแล้วก็ไม่ประสงค์ที่จะอยู่ ณ ที่นั้นอีกต่อไป สมกับคำพังเพยที่ว่า "นกไร้เพราะไม้โหด" เป็นต้น

เนื่องจากการใช้วัตุกระเบิดในที่จับสัตว์น้ำ กระทำได้โดยง่าย ลงทุนน้อย และ นำพาคิดตัวไปไค้สะดวก จึงยากแก่การปราบปรามของเจ้าหน้าที่เป็นอันมาก โดยเฉพาะ ในทะเลอันกว้างใหญ่ของอ่าวไทย อย่างไรก็ตามในปีหนึ่ง ๆ ก็ปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ได้จับกุมผู้ฝ่าฝืนไค้เป็นจำนวนหลายรายและส่งฟ้องศาลไค้รับโทษทุกรายไป

เนื่องจากมีปัญหาคเกิดขึ้นเกี่ยวกับการวินิจฉัยว่าปลาที่ถูกระเบิดนั้นจะมีลักษณะประการไค้บ้าง สำหรับนำไปใช้ไค้เป็นวัตถุพยานเมื่อมีคดีถึงศาล ด้วยความร่วมมือของ กองทัพเรือและกรมตำรวจ กรมประมงจึงไค้ทำการทดลองใช้วัตุกระเบิด ชนิด plastic c - 2 เมื่อวันที่ 8, 9 และ 10 ตุลาคม 2491 ไค้ผลดังตาราง ดังต่อไปนี้ (โปรดดูตารางที่ 4 และตารางที่ 5)

สรุปผลจากการทดลอง

น้ำลึก 4 เมตร ปลาที่ถูกระเบิดเสียหายมาก
ห่างจากโขดหิน 20 เมตร ปลาถูกระเบิดเสียหายมากเช่นเดียวกัน
ปลาที่ถูกทำลายมากคือ ปลาสิ่งขดตาพอง และปลาน้ำดอกไม้
ปลาที่อยู่ในรัศมี 20 เมตร เสียหายหมด

จากผลการทดลองในต่างประเทศ ปรากฏว่าปลาที่จับได้โดยวัตุกระเบิดนั้น เป็นปลาทะเลที่อยู่ประจำที่และชอบอยู่ตามกองหินและใกล้กับเกาะ ฉะนั้น ผลจากการ

ตาราง 4 แสดงน้ำหนักของปลาที่ถูกทำลายด้วยวัชฎระเบิดนอกฐานทัพเรือสัตหีบ

ตำแหน่งแห่งที่ และวันที่	100 ม. จาก แหลมปู่เจ้า 8 ต.ค. 91	20 ม. จาก หินชี้เสือ 8 ต.ค. 91	250 ม. จาก เกาะครามน้อย 9 ต.ค. 91	10 ม. จาก เกาะเตาหม้อ 10 ต.ค. 91	250 ม. จาก ฝั่งอ่าวสัตหีบ 10 ต.ค. 91	ยอดรวม
ความลึกของน้ำคิดเป็นเมตร	7	4	5.5	6	6	
น้ำหนักของดินระเบิดคิดเป็นแกรม	600	600	600	600	900	3,300
น้ำหนักของปลาคิดเป็นแกรม						
(138) ปลาเหลือง	200	14,130	1,500	3,500	-	19,230
ปลาอมไข่	110	1,700	-	-	-	1,810
ปลาสิ่งชลตาพอง	3,460	28,600	-	-	-	32,060
ปลานกแก้ว	-	1,840	2,000	3,900	-	7,740
ปลากุแลกล้วย	-	400	-	-	-	400
ปลาแดง	-	200	-	-	-	200
ปลาคาหมื่น	-	1,600	2,000	800	-	4,400
ปลาข้างแถว	-	2,510	-	2,700	500	5,710
ปลาข้างลาย	-	1,030	-	800	-	1,830
ปลากะรัง	-	3,690	600	600	-	4,890
ปลาโนรา	-	400	-	1,500	-	1,900
ปลากะตุงแห	-	200	-	-	-	200
ปลากะเบนหิน	-	700	-	-	-	700
ปลาน้ำดอกไม้	-	-	15,000	-	-	15,000
ปลาหูช้าง	-	-	-	1,800	-	1,800
ปลาทุ	-	-	-	-	1,500	1,500
ปลาแป้นหู	-	-	-	-	20	20
รวม	3,770	56,900	21,100	15,600	2,020	99,390

ตาราง 5 แสดงผลการใช้วัตถุระเบิดหนัก 600 แกรมกับปลา
ฉ อ่าวสาหัส 10 ตุลาคม 2491

ปลา	ลักษณะการตั้ง	ระยะทางจากจุดระเบิดเป็นเมตร	การสังเกตการณ์
(139)	ปลาหูช้าง	ตั้งตามกระแสน้ำ	ตายทันทีที่กระเพาะลมแตก และกระดูกซี่โครงหัก
	ปลากะรัง	ตั้งตามกระแสน้ำ	ไม่ตายทันที เส้นเลือดแตก
	ปลาหูช้าง	ตั้งตามกระแสน้ำ	ไม่ตายทันที เส้นเลือดแตกโลหิตซึมเล็กน้อย
	ปลาสลิกหิน	ตั้งขวางกระแสน้ำ	ตายทันทีภายนอกไม่เปลี่ยนแปลง กระเพาะลมแตก ถุงน้ำเชื้อแตกละเอียด เส้นเลือดแตก อวัยวะภายใน สับสั่นทั้งหมด
	ปลาหูช้าง	ตั้งขวางกระแสน้ำ	ไม่ตายทันที ภายนอกไม่เปลี่ยนแปลง เส้นเลือด- แตกเท่านั้น

ทดลองของกรมประมงจึงตรงกับผลการทดลองของต่างประเทศ ปลาดังกล่าวนี้จะมีสีแดง สีเหลือง สีดำ สีเขียวจืด หรือสีแดงจืดกับสีเขียวจืดปนสีน้ำตาล สลับกันบ้าง หรือเป็นจุดบ้าง ส่วนปลาทะเลที่มีสีขาว หรือท้องสีขาว สันหลังเขียว หรือสีคราม เป็นปลาที่ไม่ชอบอยู่ประจำกับที่ จึงไม่ค่อยจะควมมีโอกาสถูกจับด้วยวัตุกระเบิด

ลักษณะของปลาที่ถูกระเบิด ²⁰

ปลาที่ถูกระเบิดนั้นจะมีลักษณะต่าง ๆ กัน สุดแล้วแต่จะถูกแรงระเบิดมากหรือน้อย ลักษณะดังกล่าวจะไม่พบในปลาที่ตายด้วยการจับด้วยเครื่องมืออื่น ๆ เป็นต้นว่า อวนหรือข่ายต่าง ๆ มีลักษณะที่พอจะสังเกตได้ดังนี้

ลักษณะภายนอก ลำตัวขาว ท้องขาว ตาขาว เลือดซึม ทางและครีบขาด
เกล็ดที่ท้องและลำตัวหลุด

ลักษณะภายใน อวัยวะในช่องท้องแตกเหลว ภาวะลมแตก คือแตก
คัมแตก รังไข่ น้ำเชื้อแตก กระจกไข่โครงหัก เส้นเลือด
แตก เลือดซึมทั่วไป หรือเกรอะกรังทั่วไปในช่องท้อง

กรมประมงได้วางระเบียบการพิสูจน์ปลาของกลางที่ได้โดยวิธีถูกระเบิดและการทำบันทึก หลักฐานประกอบคดี โดยให้เป็นหน้าที่ของประมงจังหวัด หัวหน้าสถานีประมง หรือประมงอำเภอเป็นผู้ทำการตรวจพิสูจน์ปลาที่ถูกระเบิด จังหวัดใดไม่มีเจ้าหน้าที่เหล่านี้ก็ให้ส่งปลาที่จะทำการพิสูจน์ให้เจ้าหน้าที่เหล่านี้ซึ่งอยู่จังหวัดใกล้เคียง และต้องลงบันทึก ลงวัน เดือน ปี ลักษณะของปลาและบรรจุหีบห่อ แขน้ำแข็งเพื่อตรวจได้โดยสะดวก เพื่อใช้เป็นวัตถุพยานในศาล

ในการแก้ไขมาตรา 20 นี้ ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 105 ได้เพิ่มเงื่อนไขในการใช้วัตถุประสงค์ในที่จับสัตว์น้ำ กล่าวคือ ถ้าหากใช้วัตถุประสงค์ในที่จับสัตว์น้ำ เพื่อประโยชน์ของทางราชการแล้วก็สามารถทำได้ โดยไม่เป็นความผิดตามมาตรานี้ ทั้งนี้ โดยไม่ต้องขออนุญาตออกขีบติ ส่วนในกรณีที่ต้องได้รับอนุญาตจากขีบตินั้น แม้จะไม่ไ้ทำเพื่อประโยชน์ของทางราชการ ก็เป็นข้อยกเว้นที่จะทำให้การกระทำดังกล่าวไม่เป็นความผิด

มาตรา 20 เดิม ใช้เงื่อนไขเพื่อประโยชน์ในทางวิทยาศาสตร์ และได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรี เนื่องจากมีปัญหาว่า อะไรคือ "วิทยาศาสตร์" ซึ่งมีความหมายกว้างมาก จึงได้แก้ไขเป็นคำว่า "เพื่อประโยชน์ของทางราชการ" นอกจากนี้ยังให้ขีบติมีอำนาจในการอนุญาตได้ด้วย

โทษของมาตรานี้ได้เพิ่มจากกฎหมายเดิม กล่าวคือเดิมมีโทษจำคุกไม่เกินห้าปี และปรับไม่เกินค่าทาสีเทาของราคาสัตว์น้ำนั้น แต่ไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท แต่ก็มีปัญหาอีกว่า ในกรณีใช้วัตถุประสงค์ในที่จับสัตว์น้ำแต่ไม่พบสัตว์น้ำจะลงโทษปรับอย่างไร และคำว่า "เทา" หมายความว่าราคาปานกลางในท้องตลาดหรืออย่างไร ต่อมาจึงได้แก้ไขโทษของมาตรา 62 ทวิ โดยประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 105 เป็นโทษจำคุกไม่เกินห้าปี และปรับตั้งแต่ห้าพันถึงหนึ่งหมื่นบาท อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับโทษมีวัตถุประสงค์ไว้ในการครอบครองตามพระราชบัญญัติอาวุธปืน ฯ พ.ศ. 2490 แล้ว โทษตามพระราชบัญญัติการประมงยังมีโทษน้อยกว่าเสียอีก

6. ห้ามบุคคลอื่นนอกจากผู้รับอนุญาตเข้าไปในที่จับสัตว์น้ำ (ม.52)

ผู้ว่าราชการจังหวัดโดยอนุมัติจากรัฐมนตรี มีอำนาจประกาศห้ามมิให้บุคคลอื่นเข้าไปในที่จับสัตว์น้ำแห่งใด ๆ ได้ เช่น ที่รักษาพืชพันธุ์ ที่วาประมูล หรือที่อนุญาต ส่วนที่สาธารณประโยชน์นั้น ยังเป็นที่สงสัยว่าจะประกาศห้ามได้หรือไม่ เพราะที่สาธารณประโยชน์นั้น เป็นที่จับสัตว์น้ำซึ่งบุคคลทุกคนมีสิทธิทำการประมงและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำได้

(ม. 16) แต่เมื่อพิจารณาถึงคำว่าที่จับสัตว์น้ำในมาตรา 52 แล้วก็น่าจะมีอำนาจประกาศห้ามมิให้บุคคลอื่นเข้าไปในที่จับสัตว์น้ำใดควย อย่างไรก็ตาม เตาที่กระทรวงเกษตรได้เคยอนุมัติมานั้นก็เป็นการอนุมัติให้จังหวัดทั้งจาประกาศห้ามมิให้บุคคลอื่นนอกจากที่ผู้รับอนุญาตเข้าไปในที่จับสัตว์น้ำในประเภทที่วาประมุลยูกซาด เก็บฟองเตาที่บริเวณชายหาด เฉพาะในเวลาากลางคืนและในฤดูที่มึเตาและกระทะเลขึ้นวางไข่ เพราะเป็นการรบกวนผู้รับอนุญาตและเป็นการรบกวนเตาที่จะขึ้นมาไขควย เพราะปรากฏว่าในเวลาากลางคืนมีผู้ไปเที่ยวบริเวณหาดทรายเพื่อกูเตาขึ้นวางไข่เตาและสงเสียดังเกินควรแล้วยังใช้ไฟฉายส่องกูเตาหรือกระทะเล และเมื่อพบเตาหรือกระทะเลตัวใหญ่ ๆ ก็จะมีขึ้นหลังเตา

บุคคลที่จะเข้าไปในที่จังหวัดใดประกาศห้าม เช่นนี้ได้แก่บุคคลดังกล่าวต่อไปนี้

1. ผู้รับอนุญาต (ม. 4 (11))
2. ผู้ได้รับอนุญาตจากผู้รับอนุญาต
3. ผู้ได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่

✱ 7. ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่เข้าไปในที่จับสัตว์น้ำ (ม. 56) 21

การให้อำนาจเจ้าหน้าที่พนักงานเข้าไปในที่จับสัตว์น้ำนี้ เป็นอำนาจที่แสดงถึงการควบคุมการจับสัตว์น้ำและที่สัตว์น้ำใดที่ค้นหวงที่ ถ้าไม่เช่นนั้นแล้วพนักงานเจ้าหน้าที่ก็ไม่มีอำนาจอันที่จะดำเนินการกับผู้ฝ่าฝืนกฎหมายได้ องค์ประกอบของมาตราที่มีดังนี้

- (1) เข้าไป
- (2) ในที่จับสัตว์น้ำหรือเรือทำการประมง

(3) เพื่อตรวจ

- ก. การประมง หรือ
- ข. เครื่องมือทำการประมง หรือ
- ค. สัตว์น้ำ หรือ
- ง. หลักฐานเอกสาร

(4) ทุกเมื่อ

ที่จับสัตว์น้ำซึ่งได้รับอนุญาตให้ปลุกแพหรือโรงเรือนไข่ เป็นที่พักอาศัยชั่วคราวนั้น แพหรือโรงเรือนดังกล่าวนี้เป็นเคหสถาน ไม่ใช่เป็นที่จับสัตว์น้ำแม้จะตั้งอยู่ในที่จับสัตว์น้ำ พนักงานเจ้าหน้าที่จะเข้าไปโดยรับอนุญาตจากเจ้าของไม่ได้

เรือทำการประมงตามพระราชบัญญัตินี้ให้ถือว่าเป็นเครื่องมือทำการประมง ไม่ถือว่าเป็นเคหสถาน แต่อย่างไรก็ตามในเรือบางลำก็น่าจะมีที่พักอาศัยส่วนตัวบ้าง ดังนี้ ที่พักส่วนตัวนั้นจะถือว่าเป็นเคหสถานตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 1 (4) ได้หรือไม่ ผู้เขียนเห็นว่าน่าจะเป็นเคหสถานได้

การเข้าไปในที่จับสัตว์น้ำของเจ้าพนักงานนั้นต้องมีเจตนาที่จะเข้าไปตรวจ การประมง เครื่องมือทำการประมง สัตว์น้ำหรือเอกสารหรือหลักฐานต่าง ๆ เท่านั้น ไม่ใช่เพื่อวัตถุประสงค์อย่างอื่น ส่วนคำว่า เอกสารนั้น ได้มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 1 (7)²² แล้ว

22

"เอกสาร" หมายความว่า กระดาษหรือวัตถุอื่นใดซึ่งทำให้ปรากฏความหมาย ด้วยตัวอักษร ตัวเลข ด้ง หรือแผนแบบอย่างอื่นจะเป็นโดยวิธีพิมพ์ ภาพถ่าย หรือวิธีอื่นอันเป็นหลักฐาน แห่งความหมาย นั้น

ส่วนคำว่า "ทุกเมื่อ" หมายถึงทุกเวลาไม่ว่ากลางวัน หรือกลางคืน เพราะการทำการประมงย่อมจะต้องทำทั้งกลางวันและกลางคืนอยู่แล้ว ดังนั้นหากเจ้าพนักงานจะรอให้ถึงเวลากลางวันแล้วจึงเข้าไปตรวจ ดังนั้นผู้กระทำผิดอาจหลบหนีไปเสียก่อน

8. ห้ามทิ้งวัตถุในลักษณะที่เป็นอันตรายแก่สัตว์น้ำในที่จับสัตว์น้ำ (ม.19)

พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 มาตรา 19 เดิม มีความว่า "ห้ามมิให้บุคคลใดกระทำการใด ๆ อันทำให้สัตว์น้ำในที่จับสัตว์น้ำมีนเมา วางยาเบื่อเมา หรือทิ้งวัตถุที่เป็นอันตรายแก่สัตว์น้ำลงในที่จับสัตว์น้ำ"

ต่อมาเนื่องจากมีปัญหาบางประการเกิดขึ้น โดยที่ได้ปรากฏว่า โรงงานอุตสาหกรรม และประชาชนได้ทิ้งสิ่งปฏิกูลลงในแม่น้ำลำคลองเป็นอันมาก อันมีผลทำให้เกิดเป็นอันตรายแก่สัตว์น้ำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งได้มีการทดลองเพื่อประโยชน์ทางวิทยาศาสตร์ขึ้น ไม่มีกฎหมายยกเว้นไว้ จึงได้มีการแก้ไขมาตรานี้ โดยประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 105 ข้อ 1 มีใจความดังนี้ "มาตรา 19 ห้ามมิให้บุคคลใดกระทำการใด ๆ อันทำให้สัตว์น้ำมีนเมา วางยาเบื่อเมา หรือทิ้งวัตถุใด ๆ ในลักษณะที่เป็นอันตรายแก่สัตว์น้ำในที่จับสัตว์น้ำ เว้นแต่การทดลองเพื่อประโยชน์ทางวิทยาศาสตร์ หรือได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทำการนั้น ๆ เพื่อกำจัดศัตรู โรคของสัตว์น้ำในที่เลี้ยงสัตว์น้ำของตน"²³

ข้อความที่สมควรจะหยิบยกขึ้นมาพิจารณาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ที่จับสัตว์น้ำ ได้แก่คำว่า "ทิ้งวัตถุใด ๆ ในลักษณะที่เป็นอันตราย แก่สัตว์น้ำในที่จับสัตว์น้ำ" ซึ่งต่างกับของเดิมที่ว่า "ทิ้งวัตถุที่เป็นอันตรายแก่สัตว์น้ำลงในที่จับสัตว์น้ำ"

เมื่อพิจารณาถึงความแตกต่างเกี่ยวกับถ้อยคำที่บัญญัติไว้แล้วจะเห็นว่าได้ใช้คำว่า "ในลักษณะที่เป็นอันตราย" อันหมายถึงกิริยาอาการของการทิ้งนั่นเอง เป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่สัตว์น้ำในที่จับสัตว์น้ำ ไม่ได้คำนึงถึงเหตุแห่งวัตถุที่ทิ้งนั้นจะเกิดอันตรายขึ้นหรือไม่ แต่เอาเหตุแห่งการทิ้งทำให้เกิดผล คืออันตรายแก่สัตว์น้ำในที่จับสัตว์น้ำ เจตนาารมณ์ของกฎหมายบทนี้จึงมุ่งถึงการป้องกันการทิ้งวัตถุต่าง ๆ อันจะทำให้เกิดภาวะน้ำเสียและเกิดเป็นอันตรายแก่สัตว์น้ำขึ้น

ปัญหาเรื่องน้ำเสียนี้เป็นปัญหาที่พวกเรากำลังเผชิญอยู่อย่างใหญ่หลวง หากที่จะแก้ไขให้ลุล่วงไปได้ในเวลาเร็ววัน ผลของน้ำเสียกระทบกระเทือนต่อสภาพการประมงของเราเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นแม่น้ำเจ้าพระยาหรือแม่น้ำอื่น ๆ เช่น แม่น้ำแม่กลอง เป็นต้น มีผลทำให้ปลาได้ตายลงเป็นจำนวนมาก และยังได้ไหลลงสู่ทะเล เป็นอันตรายแก่การเพาะเลี้ยงตามชายฝั่ง สัตว์น้ำต่าง ๆ เช่น หอยแมลงภู่ หอยแครง พลอยได้รับความเสียหายไปด้วย โดยเฉพาะในปี 2516 ความรุนแรงจากน้ำเสียได้เพิ่มขึ้นจนฟาร์มหอยต้องได้รับความเสียหายคิดเป็นเงินทั้งหมดประมาณ 24 ล้านบาท และยังกระทบกระเทือนไปถึงสัตว์น้ำที่อาศัยอยู่ในท้องทะเลบริเวณชายฝั่งอีกด้วย²⁴

เมื่อรวมความแล้วผลของน้ำเสียเป็นอันตรายต่อสัตว์น้ำทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น ทำให้น้ำเป็นกรด ลดปริมาณออกซิเจนอันทำให้สัตว์น้ำขาดออกซิเจนไม่เจริญเติบโต และยังทำลายจุลินทรีย์ที่เป็นอาหารของสัตว์น้ำ ทำลายแหล่งวางไข่

ทำให้ขาดอาหาร และยังทำให้แหล่งน้ำคั้นเขินโดยเร็วอีกด้วย ²⁵

มูลเหตุของน้ำเสียเกิดขึ้นได้ 2 ประการคือ

1. โดยธรรมชาติ เช่นฝน ไต่ตกลงมาบนพื้นดินแล้วชะล้างเอาสิ่งปฏิกูลตามธรรมชาติ เช่น รากไม้ หรือพื้นดินที่มีแร่ธาตุบางชนิดที่ทำให้เกิดปฏิกิริยา รวมทั้งการรั่วเอาก๊าซจากบรรยากาศบ้าง น้ำเสียนี้เกิดขึ้นเป็นบางแห่งและไม่สู้จะมีอันตรายมากนัก

2. โดยการกระทำของมนุษย์ น้ำเสียที่เป็นปัญหาและเกิดอันตรายมากที่สุดได้แก่น้ำเสียที่เกิดการกระทำของมนุษย์ของ

(1) เกิดจากการระบายน้ำโสโครกจากบ้านเรือนต่าง ๆ มีสารอื่นเจือปนอยู่ด้วย ไม่ว่าจะเป็นสารอื่นเจือปนอยู่ในผงซักฟอก หรือน้ำทิ้งจากการประกอบอาหาร ของเหลือใช้จากร่างกายมนุษย์เอง เป็นต้น น้ำทิ้งจากบ้านเรือนมีเปอร์เซ็นต์ของคลอไรด์สูง

(2) เกิดจากน้ำทิ้งจากโรงงานอุตสาหกรรม โรงงานอุตสาหกรรมจะมีส่วนก่อให้เกิดน้ำเสียเล็กน้อยเพียงใดก็สุดแต่ประเภทของโรงงานและปริมาณน้ำเสีย อุตสาหกรรมเหมืองแร่ ก็อาจมีเศษแร่ เช่น ทองแดง สังกะสี และสารประกอบอื่นซึ่งเป็นพิษ แผลงอุตสาหกรรมอื่น ๆ เช่น ในบริเวณโรงงานอุตสาหกรรมพระประแดง ก็อาจมีวัตถุธาตุที่ทำให้มีน้ำเป็นพิษมากขึ้นได้ เช่น ตะกั่ว ปรอท เป็นต้น น้ำมันเบนซินที่มีตะกั่วละลายอยู่ 0.7 กรัมต่อลิตร หลังจากเผาไหม้แล้วจะมีปริมาณ 0.4 กรัมต่อลิตร ในประเทศไทยใช้น้ำมันเบนซินประมาณ 1,600 ล้านลิตรต่อปี และ-

ประมาณ 60% ของจำนวนนี้ ใช้ในกรุงเทพฯ ฉะนั้นตะกั่วประมาณ 384,000 กิโลกรัม ต่อปี หรือประมาณ 1,052 กิโลกรัมต่อวัน จะถูกปล่อยออกมาสู่สิ่งแวดล้อมในกรุงเทพฯ บางส่วนเข้าไปในลมหายใจ ที่เหลือก็จะตกทับถมบนถนนหนทางและบริเวณต่าง ๆ เมื่อฝนตกก็จะพัดพาไปสู่แม่น้ำลำคลอง และเจือปนระบบนิเวศน์วิทยาของแหล่งน้ำอื่น ๆ 26 สำหรับปรอทนั้น จะเข้าไปสะสมอยู่ในแพลงก์ตอน ซึ่งเป็นอาหารของสัตว์น้ำ เมื่อสัตว์น้ำกินแพลงก์ตอนก็เท่ากับสะสมปรอทเข้าไปด้วย และเมื่อเรารับประทานสัตว์น้ำก็เท่ากับว่าเรารับประทานปรอทเข้าไปด้วยเช่นกัน

(3) น้ำเสียจากการเกษตรกรรม โดยทั่วไปแล้วในบ้านเราเริ่มมีการใช้ยาปราบศัตรูพืชกันอย่างกว้างขวาง จึงเป็นที่แน่นอนว่าสารเคมีเหล่านี้จะต้องไหลลงสู่แหล่งน้ำในเมื่อถูกฝนตกชะลงมา ไม่ว่าจะเป็นสารเคมีจากยาฆ่าแมลง เช่น ดี.ดี.ที. เป็นต้น สารเหล่านี้ไม่สามารถย่อยสลายได้ ส่วนจำพวกปุ๋ยได้แก่ไนโตรเจน ฟอสเฟต เป็นต้น ในอินโดนีเซีย ได้ปรากฏเหตุการณ์อันน่าสลดใจขึ้น กล่าวคือ ชาวนาได้ใช้ยาปราบศัตรูพืชกันอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะยาปราบศัตรูของข้าวในนา แต่พิษของยากลับไปทำลายปลา และปลุกสัตว์เป็นอันมาก ทนง บ่อ ของชาวนาไม่สามารถเลี้ยงปลาได้อีกต่อไป ในบอร์เนียวก็ปรากฏว่าพิษจากยาฆ่าแมลง ได้ติดไปกับแมลงอื่น ๆ ถ่ายทอดไปยังจิ้งจก ผ่านเข้าไปยังแมว แมวตายลงมาก หนูก็เพิ่มปริมาณมากขึ้น เป็นอันตรายแก่พืชและมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง

(4) เกิดจากอุบัติเหตุทางทะเล อุบัติเหตุทางทะเลนี้ แม้จะไม่ได้เกิดขึ้นบ่อยครั้งก็ตาม แต่ทุกครั้งก็ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพยากรสัตว์น้ำเป็นอันมาก

เช่น เมื่อเดือนเมษายน 2517 เรือบรรทุกน้ำมันชื่อ วิสาทกิจ ชนกับเรือบรรทุกสินค้าชื่อ ทูโลกา ณ บริเวณปากแม่น้ำเจ้าพระยา น้ำมันดิบได้รั่วไหลลงสู่บริเวณปากอ่าวประมาณ 13,000 บาเรล กระแสน้ำได้พาเอาคราบน้ำมันเข้าฝั่ง นำความเสียหายมาสู่นาุ้งในจังหวัดสมุทรสาครเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคราบน้ำมันอาจไปจับทางเดินของลมหายใจ ทำให้สัตว์น้ำแลกเปลี่ยนออกซิเจนไม่ทันและในที่สุดก็ตายลง และในปัจจุบันนี้ก็ปรากฏว่า ชายทะเลที่บางแสนและพัทยานั้นก็ได้รับการกระทบกระเทือนจากคราบน้ำมัน หอยเสียบในบริเวณนั้นจะมีกลิ่นน้ำมัน ปูก็อาจมีเนื้อสีดำ การที่เกิดสีดำได้เช่นนี้ก็เพราะว่ามีสารจำพวกไฮโดรเจนซัลไฟด์เข้าไปอยู่กับเนื้อปูด้วย ²⁷

องค์ประกอบของความผิดอันเกี่ยวกับการทิ้งวัตถุในลักษณะที่เป็นอันตรายแก่สัตว์น้ำในที่จับสัตว์น้ำ ตามมาตรา 19 นี้ มีดังนี้

- (1) ทิ้งในลักษณะต่าง ๆ
- (2) วัตถุใด ๆ
- (3) ที่เป็นอันตรายแก่สัตว์น้ำ
- (4) ในที่จับสัตว์น้ำ

การทิ้งนี้จะทิ้งโดยลักษณะอย่างใดก็ได้ เป็นต้นว่า วางไว้ในที่จับสัตว์น้ำ ใช้เครื่องยนต์สูบน้ำที่เป็นอันตรายเป็นต้น หรือให้ลูกจ้างกระทำการดังกล่าว เป็นต้น ความยากลำบากในการตีความเกี่ยวกับเรื่องนี้ก็มีอยู่ว่า ความผิดสำเร็จได้เกิดขึ้นเมื่อสัตว์น้ำเป็นอันตราย หรือความผิดสำเร็จเกิดขึ้นเมื่อมีการทิ้งวัตถุลงในที่จับสัตว์น้ำ แม้สัตว์น้ำจะไม่เป็นอันตราย เมื่อพิจารณาถึงถ้อยคำเดิมที่ใช้คำว่า "ทิ้งวัตถุอันตรายเป็นต้น"

แก้ส้วน้ำลงในที่จับส้วน้ำ" จะเห็นได้ว่าความผิดเกิดขึ้นเมื่อทิ้งวัตถุที่เป็นอันตราย
 เท่านั้น ส่วนฉบับซึ่งได้แก้ไขโดยประกาศของคณะปฏิวัตินี้ใช้คำว่า "ทิ้งวัตถุใด ๆ
 ในลักษณะที่เป็นอันตราย" ฉะนั้น ความผิดสำเร็จจึงน่าจะอยู่ที่คำว่า "เป็นอันตราย"
 กล่าวคือการทิ้งยังไม่เป็นความผิด แต่ถ้าหากลักษณะแห่งการทิ้งนั้นเป็นอันตรายแก้ส้ว-
 น้ำในที่จับส้วน้ำแล้วก็เป็นความผิดตามมาตรา 19 และวัตถุที่ทิ้งนั้นก็ไม่ว่าจะ
 เป็นวัตถุมีพิษหรือไม่ จะเป็นวัตถุใด ๆ ก็ได้ เช่น การสูบน้ำขึ้นมาเพื่อทำ
 ความเป็นให้แก่วัสดุโรงงานอุตสาหกรรม แล้วปล่อยน้ำทิ้งลงในที่จับส้วน้ำ และน้ำ
 ที่ทิ้งนี้มีอุณหภูมิสูงเกินไปเป็นอันตรายแก้ส้วน้ำ ผู้ที่สูบน้ำก็คือ ผู้ที่ใช้
 จ้าง หรือวานให้
 ทำการดังกล่าวก็คือ ย่อมจะมีความผิดตามมาตรา 19

เป็นที่น่าสังเกตว่าการกระทำดังกล่าวนี้พนักงานเจ้าหน้าที่ไม่มีอำนาจอนุญาต
 ให้กระทำได้เลย แม้จะยื่นขออนุญาตก่อนจะกระทำการดังกล่าว ผู้ที่จะกระทำการ
 ดังกล่าวได้จะต้องเป็นผู้ที่ทำการทดลองทางวิทยาศาสตร์ เท่านั้น และจะต้องได้รับ
 อนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่อีกด้วย

โทษของมาตรา 19 นี้ มี 2 มาตรา คือ โทษตามมาตรา 62 มาตราหนึ่ง
 และมาตรา 62 ทวิ ซึ่งได้แก้ไขโดยประกาศของคณะปฏิวัติมาตราหนึ่ง เกิดจาก
 การหละหลวมในการร่างประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 105 การลงโทษจึงใช้โทษ
 สถานเบา ตามแนวแห่งมาตรา 3 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย